

คำนำ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญจักรพรรดิมาลาเป็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ ราชการหรือสาธารณชน เพื่อเป็นบำเหน็จความชอบและเครื่องหมายเชิดชูเกียรติยศอย่างสูง จึงเป็นมงคลแก่ ชีวิตและมีคุณค่าอย่างยิ่งแก่ผู้ได้รับพระราชทาน และเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่จนได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลของกรมที่ดินอีกส่วนหนึ่งด้วย ในการ จัดทำ “คู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์” กองการเจ้าหน้าที่ได้รวบรวมกฎหมาย ระเบียบ หนังสือเวียน ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดที่ได้วางหลักกฎหมายเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ใช้คู่มือนี้ เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานให้เกิดความถูกต้องและเกิดความเป็นธรรมแก่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานราชการ ของกรมที่ดินต่อไป

กองการเจ้าหน้าที่ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้ จะเสริมสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจและใช้เป็น แนวทางในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดิน และหากคู่มือนี้ มีข้อบกพร่องประการใด ขอได้แจ้งข้อมูลให้ทราบเพื่อคณะผู้จัดทำจะได้นำข้อมูลมาปรับปรุงคู่มือนี้ ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ฝ่ายทะเบียนประวัติและบำเหน็จความชอบ

กองการเจ้าหน้าที่

สิงหาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

	หน้าที่
บทที่ ๑ บทนำ	๓
บทที่ ๒ หลักเกณฑ์ในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญจักรพรรดิมาลา	๗
บทที่ ๓ การรับ เรียกคืนและการส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์	๒๐
บทที่ ๔ การแต่งกายประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์	๒๙
บทที่ ๕ แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์	๔๘
ภาคผนวก	
- คำถาม – คำตอบเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์	
- กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์	

บทที่ ๑

บทนำ

ประวัติความเป็นมา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือที่เรียกกันเป็นภาษาสามัญว่า ตรา คือสิ่งที่เป็นเครื่องหมายแสดงเกียรติยศและบำเหน็จความชอบ เป็นของพระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการ ประเทศชาติ ศาสนา ประชาชน หรือส่วนพระองค์ นอกจากนั้นยังหมายความรวมถึงเหรียญที่ระลึกที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลทั่วไปใช้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปัจจุบันเป็นเครื่องหมายประดับเสื้อซึ่งนิยมกันทั่วไป แม้ประเทศซึ่งไม่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็นิยมใช้ โดยถือว่าเป็นสิ่งส่งเสริมเกียรติของบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นต่อส่วนรวม ให้เป็นแบบอย่างที่ควรยึดถือ มิได้ใช้เป็นเครื่องหมายแบ่งแยกชนชั้นแต่อย่างใด กล่าวโดยสรุปเครื่องราชอิสริยาภรณ์หมายถึง ของที่ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์และเป็นเครื่องหมายแสดงถึงเกียรติยศและบำเหน็จความชอบ

ประเภทของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ ๑ เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของรัฐ มีชนิดเดียวคือ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชไมตรีภรณ์ (ร.ม.ภ.) เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ เพื่อพระราชทานแก่ประมุขของประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศไทยเป็นการเฉพาะแทนเครื่องราชอิสริยาภรณ์สกุลอื่น ๆ ซึ่งเคยพระราชทานมาแล้วในอดีต

ประเภทที่ ๒ เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน มี ๘ ชนิด คือ

๒.๑ เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ (ม.จ.ภ.) เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาให้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ เพื่อระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์จักรีที่ได้สถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีมาเป็นเวลาครบ ๑๐๐ ปี สำหรับพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งสืบเนื่องโดยตรงในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และผู้ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวได้เสกสมรสด้วย

๒.๒ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ (น.ร.) เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาให้สร้างดารา นพรัตน์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ - ๒๔๐๒ และแหวนนพรัตน์ สำหรับพระราชทานพระราชวงศ์ฝ่ายหน้าและฝ่ายในตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพุทธมามกะ ต่อมาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างดวงตรามหานพรัตน์ สำหรับห้อยสายสะพาย เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้มีชั้นเดียว

๒.๓ เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ เนื่องในโอกาสที่พระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีได้ปกครองประเทศไทยติดต่อกันมาถึง ๙๐ ปี ด้วยความสงบสุข พระองค์จึงทรงพระกรุณาให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าขึ้น ซึ่งเป็นพระนามของพระองค์ และใช้แพรแถบสีชมพูอันเป็นสีของวันพระราชสมภพ คือวันอังคาร

๒.๔ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ สำหรับพระราชทานให้แก่ผู้ซึ่งทำความชอบพิเศษเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ราชการทหาร ไม่ว่ายามสงบหรือยามสงครามตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร แบ่งเป็น ๖ ชั้น

๒.๕ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ แต่มิได้กำหนดให้มีสายสะพาย ต่อมา พ.ศ. ๒๔๑๒ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกำหนดชั้นและสายสะพายประกอบ เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ มี ๘ ชั้น

ชั้นสูงสุด มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)

ชั้นที่ ๑ ประถมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช.)

ชั้นที่ ๒ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)

ชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์ช้างเผือก (ต.ช.)

ชั้นที่ ๔ จัตวตาภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)

ชั้นที่ ๕ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บ.ช.)

ชั้นที่ ๖ เกรียฎทองช้างเผือก (ร.ท.ช.)

ชั้นที่ ๗ เกรียฎเงินช้างเผือก (ร.ง.ช.)

๒.๖ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาให้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ สำหรับพระราชทานแก่ พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ ประชาชนและชาวต่างประเทศ ปัจจุบันมีทั้งหมด ๘ ชั้น

ชั้นสูงสุด มหาวิกรมมงกุฎ (ม.ว.ม.)

ชั้นที่ ๑ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.)

ชั้นที่ ๒ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)

ชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)

ชั้นที่ ๔ จัตวตาภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)

ชั้นที่ ๕ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.)

ชั้นที่ ๖ เกรียฎทองมงกุฎไทย (ร.ท.ม.)

ชั้นที่ ๗ เกรียฎเงินมงกุฎไทย (ร.ง.ม.)

๒.๗ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาให้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ สำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติ ศาสนา และประชาชนตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร แบ่งเป็น ๗ ชั้น เครื่องราชอิสริยาภรณ์ประเภทนี้ มีลำดับเกียรติรองจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทยในชั้นตราเดียวกัน ดังนั้น ในการประดับจะต้องประดับรองจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย อาทิ เมื่อจะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดิเรกคุณาภรณ์ จะต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดิเรกคุณาภรณ์ ถัดจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย เป็นต้น

๒.๘ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งรามเกียรติ์ลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษ เป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ มีชั้นเดียว สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีอุปการะคุณแก่กิจการลูกเสือ ซึ่งได้รับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดีชั้นที่ ๑ มาแล้ว และให้การช่วยเหลือกิจการลูกเสือต่อเนื่องมา ๕ ปี

ประเภทที่ ๓ เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในองค์พระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์สำหรับพระราชทานข้าราชการที่มีความจงรักภักดี และทรงพระกรุณาใช้สอยใกล้ชิด ขณะนี้พ้นสมัยพระราชทานแล้ว แบ่งเป็น ๓ ชนิด

๓.๑ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตราวชิรมาลา

๓.๒ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรารัตนวารภรณ์

๓.๓ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตราวัลลภาภรณ์

ประเภทที่ ๔ เหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่นับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แบ่งเป็น ๔ ประเภท ในการประดับเหรียญต้องเรียงลำดับตามเกียรติของเหรียญ ดังนี้

๔.๑ เหรียญที่พระราชทานเป็นบำเหน็จความกล้าหาญ มีอาทิ เหรียญกล้าหาญ เหรียญชัยสมรภูมิ และเหรียญพิทักษ์เสรีชน

๔.๒ เหรียญที่พระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน มีอาทิ เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เหรียญจักรพรรดิมาลา เหรียญจักรมาลา เหรียญราชการชายแดนและเหรียญลูกเสือสรรเสริญ

๔.๓ เหรียญที่พระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในพระองค์พระมหากษัตริย์เป็นเหรียญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ละรัชกาล ทรงพระกรุณาให้สร้างสำหรับพระราชทานแก่ผู้จงรักภักดีตามพระราชอัธยาศัยไม่เกี่ยวกับตำแหน่งราชการแต่อย่างใด มี ๒ ชนิดที่สำคัญ คือ เหรียญรัตนาภรณ์ และเหรียญราชรุจิ

๔.๔ เหรียญสำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึก เป็นเหรียญที่ทรงพระกรุณาให้สร้างในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เพื่อพระราชทานให้บุคคลทั่วไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ประดับได้ตามอัธยาศัยนับตั้งแต่เริ่มสร้างจนถึงปัจจุบันมีจำนวน ๒๕ เหรียญ อาทิ เหรียญงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ เหรียญที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป เหรียญรัชมังคลาภิเษก เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระ

พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เหยี่ยงนองเสรีชน เหยี่ยงที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระ
พระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เหยี่ยงที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เหยี่ยงเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา เป็นต้น

บทที่ ๒

หลักเกณฑ์ในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญจักรพรรดิมาลา

ในการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ กรมที่ดินได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญจักรพรรดิมาลาของกรมที่ดินเพื่อให้การพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เจ้าหน้าที่ในสังกัดของกรมที่ดินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยประกอบด้วยอธิบดีกรมที่ดินเป็นประธาน ที่ปรึกษาด้านประสิทธิภาพ ที่ปรึกษาด้านวิศวกรรมสำรวจ รองอธิบดี ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายเป็นกรรมการ ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ หัวหน้าฝ่ายทะเบียน ประวัตินิติและบำเหน็จความชอบเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๕๓๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒ และพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา พ.ศ. ๒๔๘๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยผู้ขอพระราชทานฯ จะต้องมีความคุณสมบัติ ดังนี้

๑) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย

๒) เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีและปฏิบัติงานราชการ หรือปฏิบัติหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนด้วยความอุทิศสละ ซื่อสัตย์และเอาใจใส่ต่อหน้าที่อย่างดียิ่ง

๓) เป็นผู้ไม่เคยมีพระบรมราชานุญาตให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือต้องโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

๔) หากเป็นลูกจ้างประจำจะต้องเป็นลูกจ้างประจำตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยลูกจ้างประจำของส่วนราชการ แต่ไม่หมายความรวมถึงลูกจ้างเงินทุนหมุนเวียน และจะต้องเป็นลูกจ้างที่มีชื่อและลักษณะงานเป็นลูกจ้างโดยตรงหมวดฝีมือ หรือลูกจ้างประจำที่มีชื่อและลักษณะเหมือนข้าราชการ

สำหรับคุณสมบัติของข้าราชการที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) จะต้องมีความคุณสมบัติ ดังนี้

๑) เป็นข้าราชการและรับราชการมาไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี

๒) เป็นผู้ที่ได้รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยมาโดยตลอด ซึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้เคยวางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับราชการมาด้วยความเรียบร้อย หมายถึง ไม่เคยถูกงดเงินเดือนประจำปี ด้วยเหตุที่ลา หรือมาสาย หรือลาเกินจำนวนครั้งที่กำหนด หรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ผลตามเป้าหมาย หรือขาดราชการ โดยไม่มีเหตุอันควร ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงข้าราชการที่กระทำความผิดและได้รับการล้างมลทิน ก็ไม่ถือว่าได้รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยเช่นกัน

หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและขั้นตอนในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญจักรพรรดิมาลา ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

**การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก
และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย
(ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง
ช้างเผือก
และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย
พ.ศ. ๒๕๓๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม)**

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง
ช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

**๑. คุณสมบัติของบุคคลที่พึงได้รับการพิจารณาเสนอขอพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์**

๑.๑ เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย

๑.๒ เป็นผู้ประพฤติดีและปฏิบัติงานราชการ หรือปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อ
สาธารณชน ด้วยความอุตสาหะ ซื่อสัตย์ และเอาใจใส่ต่อหน้าที่อย่างดียิ่ง และ

๑.๓ เป็นผู้ไม่เคยมีพระบรมราชานุญาตให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือต้องโทษ
จำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิด
ลหุโทษ

๑.๔ หากเป็นลูกจ้างประจำ ต้องเป็นลูกจ้างประจำของส่วนราชการตามระเบียบ
กระทรวงการคลังว่าด้วยลูกจ้างประจำของส่วนราชการ แต่ไม่หมายความถึงลูกจ้างเงินทุนหมุนเวียน และเป็น
ลูกจ้างประจำที่มีชื่อและลักษณะงานเป็นลูกจ้างโดยตรงหมวดฝีมือ หรือลูกจ้างประจำที่มีชื่อและลักษณะ
เหมือนข้าราชการ

๒ หลักเกณฑ์การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๒.๑ ให้พิจารณาถึงตำแหน่ง ระดับ และความดีความชอบของผู้ขอพระราชทานฯ
ดังต่อไปนี้

ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย

(๑) ชั้นที่ ๗	เหรียญเงินมงกุฎไทย	(ร.ง.ม.)
(๒) ชั้นที่ ๗	เหรียญเงินช้างเผือก	(ร.ง.ช.)
(๓) ชั้นที่ ๖	เหรียญทองมงกุฎไทย	(ร.ท.ม.)
(๔) ชั้นที่ ๖	เหรียญทองช้างเผือก	(ร.ท.ช.)
(๕) ชั้นที่ ๕	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย	(บ.ม.)
(๖) ชั้นที่ ๕	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก	(บ.ช.)
(๗) ชั้นที่ ๔	จักรถาภรณ์มงกุฎไทย	(จ.ม.)
(๘) ชั้นที่ ๔	จักรถาภรณ์ช้างเผือก	(จ.ช.)

(๙) ชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)

(๑๐) ชั้นที่ ๓ ตริตาภรณ์ข้างเผือก (ต.ช.)

(๑๑) ชั้นที่ ๒ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)

(๑๒) ชั้นที่ ๒ ทวีติยาภรณ์ข้างเผือก (ท.ช.)

ชั้นสายสะพาย

(๑) ชั้นที่ ๑ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.)

(๒) ชั้นที่ ๑ ประถมาภรณ์ข้างเผือก (ป.ช.)

(๓) ชั้นสูงสุด มหาชริมมงกุฎ (ม.ว.ม.) และ

(๔) ชั้นสูงสุด มหาปรมาภรณ์ข้างเผือก (ม.ป.ช.)

๒.๒ ขอพระราชทานในปีติดกันไม่ได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

(๑) เป็นการขอพระราชทานตามหลักเกณฑ์ในบัญชีทำระเบียบที่ต่างบัญชีกัน

(๒) เป็นการขอพระราชทานตามที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในระเบียบนี้ หรือ

(๓) เป็นการขอพระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบดีเด่น กล่าวคือปฏิบัติ

หน้าที่ฝ้ออันตรายหรือปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่งและเป็นผลดีแก่ราชการหรือสาธารณชนหรือคิดค้นสิ่งหรือวิธีการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติได้เป็นผลสำเร็จ โดยให้ระบุความดีความชอบให้เห็นเด่นชัดว่าได้กระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์ยิ่งประการใด เมื่อใด และได้ผลดีอย่างไร

๒.๓ ขอพระราชทานเลื่อนชั้นตราก่อนครบเงื่อนไขและกำหนดระยะเวลาที่กำหนดตามข้อ

๒.๖ ไม่ได้ เว้นแต่เป็นการขอพระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบดีเด่น ตามข้อ ๒.๒ (๓)

๒.๔ หากผู้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ถูกลงโทษทางวินัยในปีใด ในปีที่ขอพระราชทาน ให้เพิ่มกำหนดระยะเวลาการขอพระราชทานตามข้อ ๒.๗ เพิ่มอีก ๑ ปี ยกเว้นโทษภาคทัณฑ์

๒.๕ หากผู้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางวินัยอย่างร้ายแรงและถูกตั้งกรรมการสอบสวนแล้ว หรือกระทำความผิดอาญา และอยู่ระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรืออยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล แม้คดียังไม่ถึงที่สุด (เว้นแต่ความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว) ให้แจ้งพฤติการณ์ดังกล่าวให้ทราบด้วย โดยคณะกรรมการอาจมีมติให้การพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับผู้นั้นไว้ก่อนก็ได้

๒.๖ ข้าราชการและลูกจ้างประจำที่ต้องพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่เพราะเกษียณอายุราชการในปีใดให้มีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปีที่พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย

๒.๗ เงื่อนไขและกำหนดระยะเวลาการเลื่อนชั้นตรา

(๑) ข้าราชการพลเรือนสามัญ

๑) กรณีเริ่มต้นขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผู้ขอฯ ต้องมีระยะเวลารับราชการติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันเริ่มเข้ารับราชการ จนถึงวันก่อนวันพระราช

พิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทานไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน (หมายถึงจะต้องได้รับการบรรจุเข้ารับราชการก่อนวันที่ ๖ ตุลาคมของปีที่บรรจุ หากบรรจุหลังวันที่ ๖ ตุลาคม จะต้องขอพระราชทานฯ ในปีถัดไป) โดยผู้ขอฯ จะเริ่มขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในชั้นตราใด ให้พิจารณาจากการดำรงตำแหน่งและระดับที่ข้าราชการผู้นั้นดำรงอยู่ในปีที่ขอพระราชทานฯ ตามเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนชั้นตรา

๒) กรณีขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ปีที่เกษียณอายุราชการ สำหรับข้าราชการประเภท/ระดับ ดังต่อไปนี้ ให้ขอปีติดกันได้

- ตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับทักษะพิเศษ
- ตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับเชี่ยวชาญ และระดับทรงคุณวุฒิ
- ตำแหน่งประเภทอำนวยการ ระดับสูง
- ตำแหน่งประเภทบริหาร ระดับต้น และระดับสูง

ลำดับ	ตำแหน่ง/ระดับ	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่ขอพระราชทาน		เงื่อนไข และระยะเวลาการ เลื่อนขั้นตรา
		เริ่มขอ	เลื่อนถึง	
๑	ตำแหน่งประเภททั่วไป (๑) ระดับปฏิบัติงาน	บ.ม.	จ.ช.	๑) เริ่มขอพระราชทาน บ.ม. ๒) ได้รับเงินเดือนต่ำกว่า ขั้นต่ำของระดับชำนาญงาน และดำรงตำแหน่งมาแล้ว ไม่น้อยกว่า ๑๐ ปีบริบูรณ์ ขอ บ.ช. ๓) ได้รับเงินเดือนไม่ต่ำกว่าขั้นต่ำของระดับชำนาญงาน ขอ จ.ม. ๔) ได้รับเงินเดือนไม่ต่ำกว่าขั้นต่ำของระดับชำนาญงาน และดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ช.
	(๒) ระดับชำนาญงาน	ต.ม.	ต.ช.	๑) เริ่มขอพระราชทาน ต.ม. ๒) ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ต.ช.
	(๓) ระดับอาวุโส	ท.ม.	ท.ช.	๑) เริ่มขอพระราชทาน ท.ม. ๒) ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ท.ช.
	(๔) ระดับทักษะพิเศษ	-	ม.ว.ม.	๑) ได้ ท.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม. ๒) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๓) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๔) ในปีที่เกษียณอายุราชการขอพระราชทานสูงขึ้นได้ อีก ๑ ขั้นตรา แต่ไม่เกิน ป.ช.
	๒	ตำแหน่งประเภทวิชาการ (๑) ระดับปฏิบัติการ	ต.ม.	-
	(๒) ระดับชำนาญการ	ต.ช.	ท.ช.	๑) เริ่มขอพระราชทาน ต.ช. ๒) ได้รับเงินเดือนไม่ต่ำกว่าขั้นต่ำของระดับชำนาญการพิเศษ ขอ ท.ม. ๓) ได้รับเงินเดือนไม่ต่ำกว่าขั้นต่ำของระดับชำนาญการพิเศษ มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ท.ช.
	(๓) ระดับชำนาญการพิเศษ	ท.ช.	ป.ม.	๑) เริ่มขอพระราชทาน ท.ช. ๒) ได้รับเงินเดือนขั้นสูง และได้ ท.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม.
	(๔) ระดับเชี่ยวชาญ	-	ม.ว.ม.	๑) ได้ ท.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม. ๒) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๓) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๔) ในปีที่เกษียณอายุราชการขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา แต่ไม่เกิน ป.ช. เว้นกรณีลาออก
	(๕) ระดับทรงคุณวุฒิ ที่ได้รับเงินประจำ ตำแหน่ง ๑๓,๐๐๐ บาท	-	ม.ป.ช.	๑) เลื่อนขั้นตราตามลำดับได้ทุกปีจนถึง ป.ม. ๒) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๓) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๔) ได้ ม.ว.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช. ๕) ในปีที่เกษียณอายุราชการ ขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา แต่ไม่เกิน ม.ว.ม. เว้นกรณีลาออก

ลำดับ	ตำแหน่ง/ระดับ	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่ขอพระราชทาน		เงื่อนไข และระยะเวลาการ เลื่อนขั้นตรา
		เริ่มขอ	เลื่อนถึง	
	(๖) ระดับทรงคุณวุฒิ ที่ได้รับเงินประจำ ตำแหน่ง ๑๕,๖๐๐ บาท	-	ม.ป.ช.	๑) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๒) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๓) ได้ ม.ว.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช. ๔) ในปีที่เกิดภัยพิบัติราชการ ขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา เว้นกรณีลาออก
๓	ตำแหน่งประเภทอำนวยการ (๑) ระดับต้น	ท.ช.	ป.ม.	๑) เริ่มขอพระราชทาน ท.ช. ๒) ได้รับเงินเดือนขั้นสูง และได้ ท.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม.
	(๒) ระดับสูง	-	ม.ว.ม.	๑) ได้ ท.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม. ๒) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๓) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๔) ในปีที่เกิดภัยพิบัติราชการ ขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา แต่ไม่เกิน ป.ช. เว้นกรณีลาออก
๔	ตำแหน่งประเภทบริหาร (๑) ระดับต้น	-	ม.ว.ม.	๑) ได้ ท.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม. ๒) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๓) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๔) ในปีที่เกิดภัยพิบัติราชการ ขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา แต่ไม่เกิน ป.ช. เว้นกรณีลาออก
	(๒) ระดับสูง ที่ได้รับเงินประจำ ตำแหน่ง ๑๔,๕๐๐ บาท	-	ม.ป.ช.	๑) เลื่อนขั้นตราตามลำดับได้ทุกปีจนถึง ป.ม. ๒) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๓) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๔) ได้ ม.ว.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช. ๕) ในปีที่เกิดภัยพิบัติราชการ ขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา แต่ไม่เกิน ม.ว.ม. เว้นกรณีลาออก
	(๓) ระดับสูง ที่ได้รับเงินประจำ ตำแหน่ง ๒๑,๒๐๐ บาท	-	ม.ป.ช.	๑) ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. ๒) ได้ ป.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. ๓) ได้ ม.ว.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช. ๔) ในปีที่เกิดภัยพิบัติราชการ ขอพระราชทานสูงขึ้นได้อีก ๑ ขั้นตรา เว้นกรณีลาออก

(๒) ลูกจ้างประจำ

๑) กรณีเริ่มต้นขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผู้ขอฯ ต้องมีระยะเวลาการปฏิบัติงานติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๘ ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันเริ่มจ้างจนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทานไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน โดยมีเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนชั้นตราในการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังต่อไปนี้

ลำดับ	ตำแหน่ง	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่ขอพระราชทาน		เงื่อนไข และระยะเวลาการ เลื่อนชั้นตรา
		เริ่มขอ	เลื่อนถึง	
๑	ลูกจ้างประจำ ซึ่งได้รับค่าจ้างตั้งแต่อัตราเงินเดือนขั้นต่ำของข้าราชการพลเรือน ประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการ แต่ไม่ถึงขั้นต่ำของระดับชำนาญการ	บ.ม.	จ.ม.	๑) เริ่มขอพระราชทาน บ.ม. (เริ่มขอครั้งแรก) ๒) ได้ บ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ บ.ช. ๓) ได้ บ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ม.
๒	ลูกจ้างประจำ ซึ่งได้รับค่าจ้างตั้งแต่อัตราเงินเดือนขั้นต่ำของข้าราชการพลเรือน ประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการขึ้นไป	บ.ช.	จ.ช.	๑) เริ่มขอพระราชทาน บ.ช. (เริ่มขอครั้งแรก) ๒) ได้ บ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ม. ๓) ได้ จ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ช.

๒) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีอนุโลมให้ลูกจ้างประจำตามลักษณะงานทั้ง ๔ กลุ่มงาน คือ กลุ่มงานบริการพื้นฐาน กลุ่มงานสนับสนุน กลุ่มงานช่าง และกลุ่มงานเทคนิคพิเศษ ที่เดิมเคยดำรงตำแหน่งในหมวดฝีมือหรือที่มีชื่อและลักษณะเหมือนข้าราชการ (ยกเว้นลูกจ้างประจำหมวดแรงงาน และหมวดกึ่งฝีมือ ไม่มีสิทธิขอพระราชทานฯ) เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ได้ตามเดิม โดยให้หมายเหตุด้วยว่าเดิมดำรงตำแหน่งในหมวดใด สำหรับลูกจ้างประจำกรมที่ดินที่มีสิทธิขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีดังนี้

- ลูกจ้างประจำหมวดฝีมือ ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานพิมพ์ ส ๒ ช่างเขียนแผนที่ ช ๑ พนักงานขับเครื่องจักรกลขนาดเบา ช ๑ พนักงานขับรถยนต์ ส ๑ พนักงานเขียนโน้ต บ ๑ และล่ามภาษาต่างประเทศ ส ๑
- ลูกจ้างประจำหมวดฝีมือพิเศษ (ระดับต้น) ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานพิมพ์ ส ๓
- ลูกจ้างประจำหมวดฝีมือพิเศษ (ระดับกลาง) ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานขับเครื่องจักรกลขนาดหนัก ช ๑
- ลูกจ้างประจำ ที่มีชื่อและลักษณะงานเหมือนข้าราชการ ได้แก่ ตำแหน่งช่างเครื่องจักรกล ช ๑ และพนักงานพิมพ์ออฟเซต ส ๑

(๓) พนักงานราชการ

๑) กรณีเริ่มต้นขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผู้ขอฯ ต้องมีระยะเวลาการปฏิบัติงานติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันเริ่มจ้างจนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทานไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน โดยมีกำหนดเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนขั้นตราในการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังต่อไปนี้

ลำดับ	ตำแหน่ง	เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่ขอพระราชทาน		เงื่อนไข และระยะเวลาการ เลื่อนขั้นตรา
		เริ่มขอ	เลื่อนถึง	
๑	พนักงานราชการ - กลุ่มงานบริการ - กลุ่มงานเทคนิค	บ.ม.	จ.ช.	๑) เริ่มขอพระราชทาน บ.ม. ๒) ได้ บ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ บ.ช. ๓) ได้ บ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ม. ๔) ได้ จ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ช.
๒	พนักงานราชการ - กลุ่มงานบริหารทั่วไป	บ.ช.	ต.ม.	๑) เริ่มขอพระราชทาน บ.ช. ๒) ได้ บ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ม. ๓) ได้ จ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ช. ๔) ได้ จ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ขอ ต.ม.

๒) ผู้ได้รับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องเป็นพนักงานราชการตามสัญญาจ้างของส่วนราชการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพนักงานราชการ พ.ศ. ๒๕๔๗ และต้องเป็นพนักงานราชการที่มีชื่อและลักษณะงานเป็นพนักงานที่เทียบเท่ากับลูกจ้างประจำหมวดฝีมือขึ้นไป ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยลูกจ้างประจำของส่วนราชการ และตามแนวทางที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีกำหนดให้ปฏิบัติแก่ลูกจ้างประจำฯ สำหรับพนักงานราชการกรมที่ดินที่มีสิทธิขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีดังนี้

- พนักงานราชการกลุ่มงานบริหาร ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานเขียนแผนที่ พนักงานการพิมพ์ พนักงานบันทึกข้อมูล พนักงานการเงินและบัญชี และพนักงานสถิติ
- พนักงานราชการกลุ่มงานเทคนิค ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานขับเครื่องจักรกลขนาดหนัก พนักงานขับเครื่องจักรกลขนาดเบา พนักงานเครื่องคอมพิวเตอร์ และพนักงานซ่อมเครื่องจักรกล
- พนักงานราชการกลุ่มงานบริหารทั่วไป ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานวิเคราะห์นโยบายและแผน

๓ การดำเนินการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๓.๑ ให้ตรวจสอบประวัติการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการผู้มีสิทธิได้รับการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จากสมุดประวัติหรือ ก.พ. ๗ และตรวจสอบคุณสมบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๕๓๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒ เสร็จแล้วให้พิมพ์รายชื่อลงในแบบบัญชีสรุปรายชื่อผู้ได้รับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการ ลูกจ้างประจำและพนักงานราชการแล้วแต่กรณี โดยแยกบัญชีละหนึ่งชั้นตรา ทั้งนี้ หากผู้มีสิทธิเสนอขอพระราชทานฯ มีกรณีถูกดำเนินการทางวินัย หรืออาญา ให้พิมพ์ลงในช่องหมายเหตุในแบบบัญชีสรุปรายชื่อผู้ได้รับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการ ลูกจ้างประจำและพนักงานราชการแล้วแต่กรณีด้วย

๓.๒ การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นกรณีพิเศษ ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(๑) ให้พิจารณาอย่างเคร่งครัด และด้วยความรอบคอบว่า บุคคลนั้นต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฯ พ.ศ. ๒๕๓๖ ข้อ ๑๑ (๓) อย่างแท้จริง คือ

- ๑) ปฏิบัติหน้าที่ฝ่่าอันตราย
- ๒) ปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่ง และเป็นผลดีแก่ราชการ หรือสาธารณชน
- ๓) คิดค้นสิ่งหรือวิธีการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติได้เป็น

ผลสำเร็จ

(๒) มิให้ขอพระราชทานเป็นกรณีพิเศษแก่บุคคลในสังกัดที่ขาดระยะเวลาการเลื่อนขั้นตราเกินกว่า ๑ ปี (กรณีขอขึ้นสายสะพาย)

(๓) ในการรายงานความดีความชอบ ขอให้รายงานเฉพาะผลงาน ตามข้อ ๑๑ (๓) โดยสังเขปอย่างชัดเจน และเพื่อให้การพิจารณาความดีความชอบเป็นไปอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นจึงขอให้สรุปรายงานความดีความชอบในแบบสรุปความดีความชอบ

๓.๓ การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นกรณีพิเศษให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนใต้ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยบำเหน็จความชอบสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้ถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามประกาศคณะกรรมการพิจารณาบำเหน็จความชอบสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ก.บ.จ.ต.) ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๓

การเสนอขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลาแก่ข้าราชการ
(ตามพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา พ.ศ. ๒๔๘๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม)

หลักเกณฑ์ในการเสนอขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) แก่ข้าราชการ

๑. คุณสมบัติของบุคคลที่อยู่ในหลักเกณฑ์การเสนอขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา

(๑) เป็นข้าราชการและรับราชการเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี

(๒) เป็นผู้ที่รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยมาโดยตลอด หมายถึง เฉพาะผู้ที่รับราชการมาโดยไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ตั้งแต่เริ่มรับราชการจนถึงปีที่ขอพระราชทาน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้บุคคลที่ประพฤติตนสมแก่เกียรติในการได้รับพระราชทาน ดังนั้น การที่ข้าราชการผู้ใดกระทำความผิดแต่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน แสดงว่าข้าราชการผู้นั้นยังมีความผิดอยู่เพียงแต่ให้ถือว่าบุคคลนั้นมิได้เคยถูกลงโทษมาก่อน จึงไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยซึ่งเป็นเหตุทำให้ไม่สามารถเสนอขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลาได้ และไม่เคยถูกงดเงินเดือนประจำปี ด้วยเหตุที่ลาหรือมาสายเกินจำนวนครั้งที่กำหนด/ปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ผลตามเป้าหมาย/ขาดราชการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

(๓) การนับเวลาราชการ ๒๕ ปี ให้นับเวลาราชการทั้งหมดของผู้นั้นรวมกันครบ ๒๕ ปี บริบูรณ์ โดยให้เริ่มนับจากวันบรรจุเข้ารับราชการจนถึงวันที่ ๕ ธันวาคม ของปีที่เสนอขอพระราชทานฯ กรณีที่ลาออกแล้วกลับเข้าปฏิบัติราชการ ให้นับเวลาราชการก่อนลาออกและเวลาที่กลับเข้าปฏิบัติราชการรวมกันให้ได้ครบเวลา ๒๕ ปีบริบูรณ์

๒. การดำเนินการขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา

๒.๑ ให้ข้าราชการผู้มีสิทธิได้รับการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา จัดทำประวัติสำหรับการเสนอขอพระราชทานฯ ของตน โดยพิมพ์รายละเอียด วัน เดือน ปี ที่รับราชการ ตั้งแต่บรรจุเข้ารับราชการเป็นต้นมา โดยกรอกเฉพาะวันที่ได้รับการเลื่อนเงินเดือนเรียงลำดับต่อเนื่องติดต่อกันทุกปี จนถึงปัจจุบัน

หากมีรายละเอียดเพิ่มเติมในปีใด เช่น โอน ลาศึกษาต่อ เป็นต้นให้กรอกไว้ในช่องหมายเหตุ แล้วให้ลงลายมือชื่อด้วยตนเองเป็นเจ้าของประวัติ ทั้งนี้ การกรอกรายละเอียดของผู้ขอฯ จะต้องเป็นจริงและถูกต้องตรงกับ ก.พ. ๗ หรือสมุดประวัติ มิฉะนั้น จะถือว่าเป็นการรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา หากข้าราชการคนใดที่ไปช่วยราชการ หรือไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ที่ต้นสังกัดเดิมให้ยื่นต่อผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีที่ขอพระราชทานฯ

๒.๒ ให้หน่วยงานต่าง ๆ ตรวจสอบคุณสมบัติของข้าราชการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ฯ แล้วจัดทำแบบบัญชีสรุปรายชื่อผู้ได้รับการเสนอขอพระราชทานฯ โดยให้กรอกรายละเอียดของผู้ขอพระราชทานฯ ทั้งหมดให้ถูกต้อง ครบถ้วน และชัดเจน เสร็จแล้วจัดส่งแบบประวัติสำหรับเสนอขอพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา และบัญชีสรุปรายชื่อของข้าราชการที่สมควรได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา จำนวนอย่างละ ๑ ชุด ถึงกรมที่ดิน ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อตรวจสอบและดำเนินการได้ทันเวลาต่อไป

บทที่ ๓

การรับ เรียกคืนและการส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แบ่งเป็น ๒ กรณี คือ

๑. การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ทรงพระกรุณาให้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานจากผู้แทนพระองค์ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ประมาณปลายเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี ทั้งนี้ แล้วแต่ทางสำนักพระราชวังจะได้ประสานงานมาทางสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) จะทรงพระกรุณาให้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเมื่อใด และแจ้งให้กรมที่ดินทราบต่อไป

๒. การรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะจัดสรรให้ส่วนราชการนำไปมอบให้แก่ผู้ที่ได้รับพระราชทานหลังจากมีรายชื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว โดยจัดสรรเป็นอัตราส่วน นอกจากเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) จะได้รับเต็มจำนวน และไม่ต้องส่งคืน โดยสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) จะแจ้งกำหนดวันและเวลาให้ไปรับที่สำนักกษาปณ์ หรือตามสถานที่ที่ สลค. กำหนด

การรับใบประกาศกำกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) จะมีหนังสือมายังกรมที่ดินเพื่อแจ้งให้ทราบว่า ได้มีการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่าง ๆ ในราชกิจจานุเบกษาเรียบร้อยแล้ว และผู้มีรายชื่อได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกคน จะได้รับใบประกาศกำกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกคน และจะทยอยจ่ายให้ เมื่อสำนักกษาปณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นหน้าที่ของผู้ได้รับพระราชทานฯ จะต้องกระทำตามที่กฎหมายและระเบียบกำหนด ซึ่งมีกรณีที่ต้องส่งคืน ๔ กรณี คือ

๑) คืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรอง ในกรณีที่ผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้รับพระราชทานเครื่องราชฯ ตระกูลเดียวกันสูงขึ้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเครื่องราชฯ ต้องแจ้งให้ข้าราชการผู้นั้นส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรอง แล้วรวบรวมจัดทำบัญชีรายละเอียดของผู้ที่ส่งคืน และระบุชั้นตราของเครื่องราชฯ ตามแบบฟอร์ม ทฐ. ๓

๒) คืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกชั้นที่ได้รับ เมื่อผู้ได้รับ ถึงแก่กรรม ให้ทายาทเป็นผู้ส่งคืน โดยไม่ต้องคืนใบกำกับเครื่องราชฯ

๓) คืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกชั้นและทุกประเภทที่ได้รับเมื่อทรงพระกรุณาให้เรียกคืน กรณีเช่นนี้ต้องคืนใบกำกับเครื่องราชฯ ด้วย

๔) สำหรับเหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.) โดยปกติไม่ต้องส่งคืน เว้นแต่จะทรงพระกรุณาเรียกคืนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืน พ.ศ. ๒๕๔๘ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ในกรณีที่ไม้อาจหรือไม่สามารถส่งคืนเครื่องราชฯ หรือเหรียญจักรพรรดิมาลาที่ได้รับไปแล้ว ผู้ได้รับพระราชทานไป จะต้องชดใช้ราคาตามราคาที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ซึ่งจะมีการปรับราคาทุก ๓ ปี

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพื่อเป็นบำเหน็จความชอบและเครื่องหมายเชิดชูเกียรติยศอย่างสูงยิ่งแก่ผู้ได้รับพระราชทาน ดังนั้น เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่บุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นย่อมมีหน้าที่ในการธำรงไว้ซึ่งคุณงามความดีและคุณค่าแห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติให้ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในกรณีต่าง ๆ หากไม่สามารถส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ด้วยประการใด ๆ จะต้องใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่ทางราชการกำหนด

๑. กรณีที่ต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามกฎหมาย

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลต่าง ๆ (ยกเว้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชไมตรีภรณ์) กฎหมายบัญญัติการที่ต้องส่งคืนไว้ ซึ่งสรุปโดยรวมได้เป็น ๓ กรณี คือ กรณีวายชนม์ กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้น และกรณีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑.๑ กรณีวายชนม์

กฎหมายเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายฉบับ โดยเฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ได้บัญญัติว่าเมื่อผู้ได้รับพระราชทานวายชนม์ให้ผู้รับมรดกจะต้องส่งคืนภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นวายชนม์

กรณีผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ วายชนม์ หากผู้วายชนม์ได้รับพระราชทานชั้นตราเดียว ทายาทของผู้ได้รับพระราชทานไม่ต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว เนื่องจากตามพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๓๔ มิได้บัญญัติให้ต้องส่งคืน

๑.๒ กรณีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้น

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้นต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรอง เช่น เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงขึ้นในตระกูลใดต้องส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรองในตระกูลนั้น เช่น ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้น ต.ม. และ ต.ช. ต่อมาได้รับพระราชทานชั้น ท.ม. บุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องส่งคืนชั้น ต.ม. ซึ่งเป็นชั้นรองของชั้น ท.ม. และเมื่อได้รับพระราชทานชั้น ท.ช. บุคคลนั้นต้องส่งคืนชั้น ต.ช. ซึ่งเป็นชั้นรองของชั้น ท.ช.

๑.๓ กรณีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หมายความว่า การดำเนินการถอนชื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ออกจากรายชื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รวมทั้งประกาศนียบัตรกำกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืนด้วย

เมื่อปรากฏเหตุตามข้อ ๗ ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นหน้าที่ของส่วนราชการต้นสังกัดหรือส่วนราชการที่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการรวบรวมเอกสารหลักฐานและประวัติการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของผู้ยื่นเรื่องไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอนายกรัฐมนตรี เมื่อนายกรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบแล้ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะส่งเรื่องไปยังสำนักราชเลขาธิการ เพื่อนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่อไป เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกคืน และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ส่วนราชการต้นสังกัดของผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืนโดยพลัน

๒. การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์กรณีอื่น ๆ

ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีความประสงค์ส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์โดยไม่ใช้กรณีที่ต้องส่งคืนตามกฎหมาย เช่น กรณีเกษียณอายุราชการ ลาออก หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือไม่ประสงค์จะเก็บไว้เนื่องจากไม่ได้ใช้ประดับแล้ว สามารถส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ ทั้งโดยการส่งคืนผ่านหน่วยงานต้นสังกัด และการส่งคืนโดยตรงที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๓. การตรวจสอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะรับคืน

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะพิจารณารับคืนเฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีสภาพที่สมบูรณ์เท่านั้น หากเป็นกรณีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชำรุดหรือเสียหายตามสภาพอันเกิดจากการใช้เพียงเล็กน้อย เช่น ลงยาสีแตกหรือกะเทาะหรือสึกหรอส่วนหนึ่งส่วนใด สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีอาจพิจารณารับคืนได้ ทั้งนี้ จะไม่รับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ไม่ครบตามลักษณะหรือองค์ประกอบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กฎหมายเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่ละตระกูลบัญญัติไว้

กรณีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะส่งคืนมีองค์ประกอบไม่ครบถ้วน เนื่องจากบางส่วนของเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูญหาย ผู้ได้รับพระราชทานหรือส่วนราชการต้นสังกัดของผู้ยื่นเรื่องสามารถทำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแจ้งความประสงค์ขอให้พิจารณาดำเนินการซ่อม (จัดสร้างส่วนที่สูญหาย) ได้โดยให้ระบุด้วยว่าผู้ได้รับพระราชทานจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และเมื่อสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีส่งให้สำนักกษาปณ์ กรมธนารักษ์ หรือ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ดำเนินการซ่อมเรียบร้อยแล้วจะแจ้งให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานไปชำระราคาค่าซ่อมแซมและจะดำเนินการรับคืนต่อไป

กรณีในส่วนราชการรับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาทของผู้ได้รับพระราชทาน ขอให้ตรวจสอบความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในเบื้องต้นว่ามีสัญลักษณ์ของผู้ผลิตเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ตัวเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือไม่ ทั้งนี้ ในอดีตสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้จ้างให้เอกชนที่มีฝีมือในด้านนี้เป็นผู้สร้าง เช่น ร้าน ท.ประดิษฐ์ ไทยนคร ธีระชัยการช่าง ประเสริฐศิลป์ รัตนกาญจน์ สหศิลป์ สัมพันธ์อาภรณ์ แสงมณี เฮงหลี เป็นต้น นอกจากนี้ให้พิจารณาวัสดุที่ใช้สร้าง น้ำหนัก สี และขนาดของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย ปัจจุบันเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจัดสร้างจะมีอักษรย่อ “สลค” และเลข พ.ศ. ที่ผลิตอยู่ที่ด้านหลังของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อย่างไรก็ตาม หากส่วนราชการใดมีข้อสงสัยในเรื่องความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะรับคืน ติดต่อสอบถามได้ที่สำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และควรติดชื่อของผู้ได้รับพระราชทานไว้กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ส่งคืนด้วย

๔. วิธีการส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๔.๑ การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือขอใช้ราคาแทนเครื่องราชอิสริยาภรณ์โดยผ่านส่วนราชการต้นสังกัดให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้ส่วนราชการต้นสังกัดทำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีโดยมีบัญชีแนบท้ายซึ่งระบุรายละเอียดเกี่ยวกับ คำนำหน้าชื่อ ชื่อตัว และชื่อสกุลของผู้ได้รับพระราชทาน ชั้นตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ส่งคืน หรือในกรณีที่ขอใช้ราคาให้ระบุชั้นตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์และจำนวนเงินขอใช้ด้วยและนำหนังสือมาพร้อมกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะส่งคืนหรือเงินขอใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปที่สำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

(๒) เมื่อเจ้าหน้าที่ของสำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรวจสอบชั้นตราจำนวน และความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือตรวจสอบจำนวนเงินขอใช้กับราคาขอใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ครบถ้วนแล้ว จะออกใบรับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือใบเสร็จรับเงิน แล้วแต่กรณีให้แก่ส่วนราชการที่ส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานในการส่งคืน

๔.๒ การส่งคืนหรือขอใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วยตนเองหรือทายาท ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้ผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาททำหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (กรณีไม่ได้ทำหนังสือ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้จัดเตรียมเอกสารให้กรอกรายละเอียดในการส่งคืนในแบบ ทฐ. พร้อมนำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะต้องส่งคืนหรือขอใช้ราคาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปที่สำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

(๒) เมื่อเจ้าหน้าที่ของสำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรวจสอบชั้นตราจำนวน และความแท้จริงของเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือตรวจสอบจำนวนเงินขอใช้กับราคาขอใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ครบถ้วนแล้ว จะออกใบรับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือใบเสร็จรับเงิน แล้วแต่กรณีให้แก่ผู้ได้รับพระราชทานหรือทายาทเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานในการส่งคืน

การส่งคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์	
เมื่อได้รับพระราชทาน	ชั้นตราที่ต้องส่งคืน
บ.ม.	-
บ.ช.	-
จ.ม.	บ.ม.
จ.ช.	บ.ช.
ต.ม.	จ.ม.
ต.ช.	จ.ช.
ท.ม.	ต.ม.
ท.ช.	ต.ช.
ชั้นสายสะพาย	
ป.ม.	ท.ม.
ป.ช.	ท.ช.
ม.ว.ม.	ป.ม.
ม.ป.ช.	ป.ช.

หน่วยงาน / สถานที่รับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑. กลุ่มงานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักอำนวยการและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีในทำเนียบรัฐบาล ถนนนครปฐม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ (อาคารเดิม) โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๔๒๔ โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๗๒
๒. หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ โดยเมื่อหน่วยงานได้รับคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จากบุคคลในสังกัดแล้วต้องรวบรวมนำส่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ตาม ข้อ ๑

วิธีการเก็บรักษา

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นของสูง ควรเก็บรักษาไว้ในที่สูง เหมาะสมควรแก่การเคารพบูชา เป็นการแสดงความจงรักภักดี น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้พระราชทานจะเป็นมงคลสูงสุด ก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ตนเองและครอบครัว
๒. ควรเก็บในที่ปลอดภัย ป้องกันการสูญหาย
๓. ภายหลังจากใช้ประดับแต่ละครั้ง ควรใช้ผ้าสะอาด นุ่ม ทำความสะอาดเบา ๆ และห่อด้วยกระดาษ แก้วให้มิดชิด นำไปใส่กล่อง ปิดฝาให้สนิทป้องกันฝุ่นละออง และไม่ให้กระทบกับอากาศ
๔. ไม่ควรเก็บในสถานที่ที่มีแดดส่องตลอดเวลา หรือมีไฟร้อนแรง และต้องไม่อับชื้น ปกติมักจะเก็บไว้ในอุณหภูมิต่ำ แต่ถ้าเป็นห้องปรับอากาศจะดีที่สุด
๕. ดวงตรา ดารา และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ อาจเสื่อมสภาพได้จากความไม่บริสุทธิ์ของอากาศ ฝุ่นละออง ก๊าซเสียชนิดต่าง ๆ ถ้าเก็บไว้ในตู้นิรภัย หรือตู้เหล็ก ควรห่อให้มิดชิดตามข้อ ๓ เพราะสีที่ใช้พ่นหรือทาตู้เหล็ก จะทำปฏิกิริยากับโลหะเงิน จะทำให้เงินดำ
๖. ไม่ควรใช้สารกันแมลงชนิดต่าง ๆ เนื่องจากเมื่อสารระเหยออกมา จะทำปฏิกิริยากับโลหะเงิน และส่วนที่กะไหล่ทอง ในเครื่องหมายแพรปักดิ้นเงิน ดิ้นทอง ทำให้เปลี่ยนเป็นสีดำได้
๗. สายสะพายและแพรแถบห้อยด้วยด้ายและใยไหม ควรเก็บในที่ไม่ร้อน ไม่อับชื้น เพราะความร้อน และความชื้น จะทำให้เนื้อผ้า ยืดขยาย และหดตัวอยู่ตลอดเวลา จะทำให้เนื้อผ้าแห้งแข็งกรอบ ถ้ามีความชื้นทำให้เนื้อผ้ายุ่ยเปื่อย อาจเกิดเชื้อรา และรอยต่าง อายุการใช้งาน จะสั้น
๘. แสงสว่างเป็นอันตรายต่อสีของผ้า สายสะพายและแพรแถบ แสงจะทำให้สีของเนื้อผ้าซีดเร็วควรเก็บในที่ที่ทึบแสง ในห้องปรับอากาศได้ก็จะดี
๙. ผ้าสายสะพายควรเก็บโดยวิธีม้วนเป็นวงกลม ผ้าจะได้ไม่ยับ หรือเก็บโดยวิธีวางไว้ตามยาว การเก็บโดยวิธีพับซ้อนกัน จะทำให้เกิดรอยพับ จะเกิดรอยต่าง สีซีดตามแนวของรอยพับนั้น
๑๐. เมื่อเก็บไว้โดยมิได้นำมาประดับเป็นเวลานาน ควรตรวจสอบบ้างเป็นครั้งคราว

ข้อควรระวังในการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑. ก่อนจับต้องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องแน่ใจว่ามีมือของท่านสะอาด
๒. หลีกเลี่ยงการจับต้องตัวเหรียญโดยตรง เพราะนิ้วมือมีคราบเหงื่อจะทำให้เป็นรอยต่าง เกิดคราบสกปรกในเวลาต่อมา

๓. การจับต้องเหรียญ ดวงตรา ดารา ควรจับที่ขอบนอกของเหรียญให้กระชับและมั่นคงป้องกันการตกหล่น โดยใช้นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางประคอง หรือจะจับที่บริเวณหูห้อยของแพรแถบเหรียญก็ได้ ถ้าเป็นดวงตรา ดวงดารา ควรจับที่ขอบนอกดังกล่าวแล้วยกขึ้นวางบนฝ่ามืออีกข้างหนึ่งป้องกันการพลัดหล่น
๔. ถ้าเป็นไปได้ควรสวมถุงมือ เพื่อป้องกันคราบเหงื่อที่จะทำให้เกิดรอยคราบสกปรก
๕. ระวังการกระทบกระแทกกับของแข็ง หรือตกหล่น จะทำให้ส่วนที่ลงยาเกาะเกาะ เหรียญจะบุบ ชำรุด
๖. ขณะสวมสายสะพาย ควรระมัดระวังการนั่ง การยืน เพราะดวงตรา ดวงห้อยสายสะพายจะกระทบ กระแทกกับของแข็ง หรือเกี่ยวกับสิ่งของข้างเคียง
๗. ควรแน่ใจว่าสปริงขอเกี่ยวดวงตรายังแข็งแรงดี จะได้ไม่เกิดปัญหาขณะใช้ประดับ
๘. เมื่อสอดก้านเสียบของดวงดาราเข้ากับตัวหนอนแล้ว ควรตรวจดูว่าได้สอดส่วนปลายของก้านเสียบเข้า “ขอเกี่ยว” ให้มั่นคงดีแล้ว
๙. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ควรเย็บตรึงดวงตราห้อยสายสะพายกับสายสะพาย เพื่อป้องกันการชำรุด หรือตกสูญหาย
๑๐. สายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ควรปรับความยาวให้ได้พอเหมาะกับความสูงของแต่ละบุคคล

วิธีทำความสะอาดเครื่องราชอิสริยาภรณ์

โดยปกติถ้าได้เก็บรักษาอย่างถูกวิธีแล้ว ดวงตรา และเหรียญต่าง ๆ จะคงสภาพอยู่ได้นาน แต่ถ้าเกิดเป็นรอยต่างด้า ไม่สวยงามนิยมใช้ผงขัดเงินกับแปรงขนอ่อนนุ่ม ๆ ไม่ควรใช้ผงขัดหรือผงซักฟอก เพราะจะทำให้เป็นรอยขีดข่วน บนหน้าเหรียญ ผงขัดทองเหลือง ไม่ควรใช้เพราะจะทำให้ลวดลายลบเลือน ไชยาไนต์ ทำให้เงินขาวดีแต่จะเกิดปฏิกิริยาแรงเกินไป และเป็นอันตรายแก่ผู้ใช้

บทที่ ๔

การแต่งกายประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑. การแต่งกายประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามหมายกำหนดการหรือกำหนดนัดหมายของทางราชการ

ในหมายกำหนดการ หรือกำหนดนัดหมายของทางราชการในพระราชพิธีหรือรัฐพิธีต่าง ๆ จะมีข้อความระบุรายละเอียดการแต่งกายในแต่ละโอกาส เช่น ให้แต่งกายเต็มยศ ครึ่งยศ หรือปกติขาว แล้วแต่กรณี ผู้แต่งกายต้องตรวจสอบหมายกำหนดการ หรือข้อความที่ระบุการแต่งกายในกำหนดนัดหมายของทางราชการให้ชัดเจนและแต่งกายและประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้ถูกต้อง ทั้งนี้ การที่จะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ร่วมกับการแต่งกายดังกล่าวตามที่ระบุไว้ได้อย่างถูกต้องนั้น มีหลักการสำคัญที่ควรทราบ ดังนี้

๑.๑ กรณีให้แต่งกายเต็มยศ (เสื้อขาว กางเกงหรือกระโปรงดำ)

๑) ไม่ระบุชื่อสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้สวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับพระราชทานเพียงสายเดียว โดยให้ประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด ที่ได้รับพระราชทานแต่ละตระกูล ตามลำดับเกียรติ

๒) ระบุชื่อสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้สวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่ระบุ ซึ่งแม้ว่าจะได้รับพระราชทานสายสะพาย ที่มีลำดับเกียรติสูงกว่าก็ตาม เช่น ระบุให้สวมสายสะพายมงกุฎไทย หากได้รับพระราชทานประถมาภรณ์มงกุฎไทย และประถมาภรณ์ช้างเผือกแล้ว ก็ให้สวมสายสะพายประถมาภรณ์มงกุฎไทย แต่ให้ประดับดาราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด ของแต่ละตระกูลที่ได้รับพระราชทาน ตามลำดับเกียรติ แต่หากมิได้รับพระราชทานสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่ระบุชื่อให้สวมสายสะพาย หรือประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน โดยประดับดาราตามลำดับเกียรติ อาทิหากหมายกำหนดการให้แต่งกายเต็มยศ สวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า หรือ ให้แต่งกายเต็มยศสวมสายสะพายช้างเผือก ผู้ที่ได้รับพระราชทานชั้นสูงสุดชั้นประถมาภรณ์มงกุฎไทย โดยยังไม่ได้รับพระราชทานชั้นประถมาภรณ์ช้างเผือก หรือ ผู้ได้รับพระราชทานปฐมดิเรกคุณาภรณ์เป็นชั้นสูงสุดให้สวมสายสะพายประถมาภรณ์มงกุฎไทย หรือสายสะพายปฐมดิเรกคุณาภรณ์แล้วแต่กรณี

๑.๒ กรณีให้แต่งกายครึ่งยศ (เสื้อขาว กางเกงหรือกระโปรงดำ)

ให้แต่งกายเช่นเดียวกับเต็มยศ โดยประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน เว้นแต่ ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย เมื่อประดับดาราชั้นสูงสุดที่ได้รับพระราชทานแต่ละตระกูลแล้ว ไม่ต้องสวมสายสะพาย สำหรับผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหากักริบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน) เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ (ฝ่ายใน) เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า และทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ฝ่ายใน) ให้นำดวงตรา ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย โดยไม่ต้องประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าว

๑.๓ กรณีให้แต่งกายปกติขาว (เสื้อขาว กางเกงหรือกระโปรงขาว)

ให้ประดับแพรแถบย่อของ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามชั้นยศที่ได้พระราชทาน แต่หากระบุให้แต่งกายปกติขาวประดับเหรียญ ให้ประดับเฉพาะเหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่ออกสื่อเบื้องซ้าย โดยไม่ประดับดารา หรือสายสะพาย อนึ่ง ทั้งสามกรณี หากเป็นการแต่งกายในงานศพซึ่งมีกำหนดการระบุให้แต่งกายเต็มยศ ครึ่งยศ หรือปกติขาวไว้ทุกข์ ให้สวมปลอกแขนสีดำที่แขนเสื้อข้างซ้าย

๑.๔ ในโอกาสพิเศษ (บางพิธี) อาจมีหมายกำหนดการระบุ ให้แต่งกายปกติขาวประดับเหรียญ เช่น งานเลี้ยงพระและสมโภชราชกกุฎภัณฑ์ หรือในการพระราชพิธีฉัตรมงคลก็ให้แต่งกายปกติขาว แต่ประดับเหรียญราชอิสริยาภรณ์และเหรียญที่ระลึก โดยไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และไม่ต้องสวมสายสะพายหรือสวมแพรแถบสวมคอแต่อย่างใด

ข้อสังเกต เมื่อแต่งกายชุดสากลจะไม่มี การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือแพรแถบย่อของเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นอันขาด เว้นแต่จะประดับดุมเสื้อเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๒. ลำดับเกียรติของเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยมีลำดับเกียรติลดหลั่นกัน ซึ่งโดยหลักการใหญ่การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จะต้องเรียงลำดับตามประเภทและในแต่ละประเภทดังกล่าว การเรียงลำดับเกียรติของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญแต่ละชนิดไว้ เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญเหล่านั้น รวมทั้งเพื่อให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือเหรียญมากกว่า ๑ ชนิด จะได้ประดับได้อย่างถูกต้อง ซึ่งกำหนดไว้ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ลำดับเกียรติของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้

- ลำดับ ๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์
- ลำดับ ๒. เหรียญบำเหน็จกล้าหาญ
- ลำดับ ๓. เหรียญบำเหน็จในราชการ
- ลำดับ ๔. เหรียญบำเหน็จในพระองค์
- ลำดับ ๕. เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ

๓. การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผู้ได้รับพระราชทานจะต้องประดับตามลำดับเกียรติตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยและระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยเคร่งครัดตลอดจนเมื่อนำออกมาประดับแล้ว จะต้องเก็บรักษาและดูแลอย่างดี เนื่องจากเป็นสิ่งที่มียกเลิกแก่ผู้ได้รับพระราชทาน และเป็นของสูงเหมาะสมแก่การเคารพบูชา อีกทั้งยังเป็นการน้อมรำลึกและแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานให้แก่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำและพนักงานราชการ

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การแต่งเครื่องแบบและการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องเป็นไปตามหมายกำหนดการที่สำนักพระราชวังระบุ หรือตามกำหนดนัดหมายของทางราชการระบุ โดยพิจารณาความเหมาะสมหลายประการประกอบกัน เช่น ความเหมาะสมด้านสถานที่ พิธีการ (เป็นการเข้าเฝ้า ฯ ตามปกติหรือวาระพิเศษ) หรือบุคคล (เป็นงานพระราชทานเพลิงศพผู้ใด) เป็นต้น

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้ปฏิบัติ ดังนี้

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้ได้รับพระราชทานเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทาน มิให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ก่อนเวลาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทาน

หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานแล้ว แต่ไม่สามารถเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานได้ จะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นได้ นับตั้งแต่วันที่พ้นพิธีพระราชทานแล้ว เว้นแต่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าเฝ้า ฯ ในโอกาสต่อไป

หากมีความจำเป็นไม่สามารถรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในวันพิธีพระราชทานได้ในกรณีใดก็ตาม จะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นได้ นับตั้งแต่สิ้นสุดพิธีพระราชทาน

๒. การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดมีสายสะพาย (บุรุษและสตรี)

กรณีหมายกำหนดการหรือกำหนดนัดหมายของทางราชการ ระบุชนิดของสายสะพาย ให้สวมสายสะพายตามที่กำหนดการระบุ โดยประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของแต่ละตระกูลที่ได้รับพระราชทานตามลำดับ ผู้ที่มีได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่หมายกำหนดการระบุไว้ หรือกำหนดนัดหมายของทางราชการ ให้สวมสายสะพายชั้นสูงสุดหรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน

กรณีหมายกำหนดการหรือกำหนดนัดหมายของทางราชการ มิได้ระบุชนิดของสายสะพาย ให้สวมสายสะพายที่ลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน โดยมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

๒.๑ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.) – สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

๒.๒ มหาวชิรมงกุฏ (ม.ว.ม.) – สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา

๒.๓ ประถมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช.) – สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

๒.๔ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.) – สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

ทั้งนี้ หากมิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน

๓. การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดดวงตราห้อยกับแพรแถบสวมคอ ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระราชทานให้แก่บุรุษ ได้แก่

๓.๑ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)

๓.๒ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)

๓.๓ ตริตาภรณ์ช้างเผือก (ต.ช.)

๓.๔ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)

โดยเครื่องราชอิสริยาภรณ์ลำดับที่ ๓.๑ และ ๓.๒ มีดาราประกอบ ส่วนลำดับที่ ๓.๓ และ ๓.๔ ไม่มีดาราประกอบ มีวิธีประดับโดยให้คล้องแพรแถบไว้ในปกคอเสื้อ ให้ห้วงและแพรแถบห้อยดวงตราลอดออกมานอกเสื้อระหว่างตะขอต้วล่างที่ขอบคอเสื้อกับดุมเม็ดแรกพองาม และให้ส่วนสูงสุดของดวงตราจรดขอบล่างของคอเสื้อ หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสวมคอมากกว่า ๒ ดวง เพื่อความเหมาะสมและสวยงามควรประดับเพียง ๒ ดวง โดยประดับดวงตราที่มีลำดับเกียรติรองลงมาให้แพรแถบลอดออกมาจากรังดุมเม็ดที่สอง ให้แพรแถบอยู่ใต้ดุม ส่วนวิธีประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดนี้ (เฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีดารา) ให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

๔. การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดดวงตราห้อยกับแพรแถบประดับที่อกเสื้อ ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระราชทานให้แก่ **บุรุษ** ได้แก่

๔.๑ จัตุรภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)

๔.๒ จัตุรภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)

๔.๓ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บ.ช.)

๔.๔ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.)

โดยให้ประดับไว้ที่เหนือปกกระเป๋าสีเสื้อเบื้องซ้ายต่ำกว่าแนวรังดุมเม็ดแรกลงมาให้ดวงตราอยู่ระหว่างขอบบนปกกระเป๋อพองาม และหากประดับตั้งแต่สองดวงขึ้นไป ให้เรียงลำดับเกียรติจากด้านรังดุมไปปลายบ่าซ้าย

๕. การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดดวงตราห้อยกับแพรแถบประดับที่หน้าบ่าเสื้อ ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระราชทานให้แก่ **สตรี** ได้แก่

๕.๑ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)

๕.๒ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)

- ๕.๓ ตริตาภรณ์ข้างเผือก (ต.ช.)
- ๕.๔ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)
- ๕.๕ จัตุมหาภรณ์ข้างเผือก (จ.ช.)
- ๕.๖ จัตุมหาภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)
- ๕.๗ เบญจมาภรณ์ข้างเผือก (บ.ช.)
- ๕.๘ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.)

โดยให้ระดับที่หน้าป้าเสื้อเบื้องซ้ายพองาม และหากประดับตั้งแต่สองดวงขึ้นไป ให้ประดับดวงตราที่มีลำดับเกียรติรองมาในระดับต่ำกว่าดวงตราที่มีลำดับเกียรติสูงกว่า โดยเรียงลำดับจากด้านรังคมุมลดหลั่นไปปลายป้าซ้าย ส่วนการประดับดารา (เฉพาะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีดารา) ให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม

๖. การประดับเหรียญราชอิสริยาภรณ์ (เหรียญจักรพรรดิมาลา)

- ๖.๑ เหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับบุรุษ ให้ปฏิบัติตามวิธีประดับตามข้อ ๔
- ๖.๒ เหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับสตรี ให้ปฏิบัติตามวิธีประดับตามข้อ ๕

ทั้งนี้ การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญราชอิสริยาภรณ์จะยึดแนวรังคมุมเป็นหลัก โดยเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่มีลำดับเกียรติสูงจะเรียงลำดับจากแนวรังคมุมออกไปปลายป้าซ้ายตามลำดับ

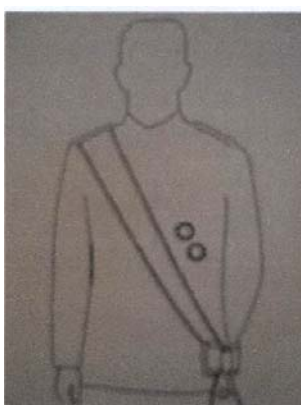
๗. การประดับดาราเครื่องราชอิสริยาภรณ์

การประดับดาราของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกชนิดที่มีดารา กับเครื่องแบบเต็มยศ หรือครึ่งยศของบุรุษ จะประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายระดับใต้ชายปกกระเป่า ส่วนเครื่องแบบเต็มยศ หรือครึ่งยศของสตรี กรณีผู้ได้รับพระราชนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายตระกูลและมีดาราหลายดวง มีวิธีประดับตามความเหมาะสมและสวยงามกับสายสะพายที่จะสะพายจากบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย หรือจากบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา ได้หลายแบบ ดังนี้

๗.๑ การประดับดารา ๒ ดวง

- แบบที่ ๑

- ๑) ดาราดวงแรก ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่สองที่มีลำดับเกียรติรองลงมา ประดับในระดับต่ำกว่าดาราดวงแรกเฉียงไปทางซ้าย

เยื้องไปทางซ้าย

- แบบที่ ๒

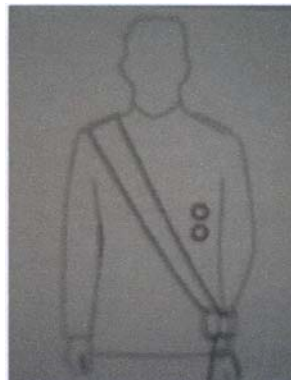
- ๑) ดาราดวงแรก ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่สองที่มีลำดับเกียรติรองลงมา ประดับในแนวเดียวกับดวงดารา

#

- แบบที่ ๓

- ๑) ดาราดวงแรก ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่สองที่มีลำดับเกียรติรองลงมา ประดับในระดับต่ำกว่าดาราดวงแรกในแนวตั้ง (ดาราดวงที่สองอยู่ตรงกับดาราดวงแรก)

#

๗.๒ การประดับดารา ๓ ดวง

- แบบที่ ๑

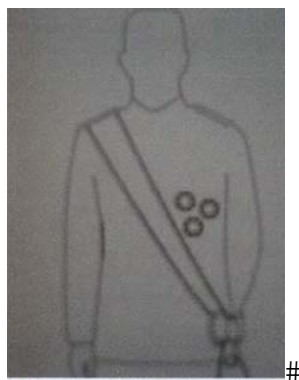
- ๑) ดาราดวงแรกที่มีลำดับเกียรติสูงสุดประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับสอง ประดับในระดับต่ำกว่าดาราดวงแรกในแนวตั้ง (ดาราดวงที่สองอยู่ตรงกับดาราดวงแรก)
- ๓) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับสาม ประดับในแนวเดียวกับดาราดวงที่สองเยื้องไปทางซ้าย

#

- แบบที่ ๒

- ๑) ดาราดวงแรกที่มีลำดับเกียรติสูงสุดประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับสอง ประดับในระดับต่ำกว่าดารา
ดวงแรกเยื้องไปทางซ้าย
- ๓) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับสาม ประดับในระดับต่ำกว่าดารา
ดวงที่สองเยื้องไปใกล้แนวรวงคุม

- แบบที่ ๓

- ๑) ดาราดวงแรกที่มีลำดับเกียรติสูงสุดประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับสอง ประดับในแนวเดียวกับดารา
ดวงแรกเยื้องไปทางซ้าย
- ๓) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรติสูงเป็นลำดับสาม ประดับในระดับต่ำกว่าดาราทั้ง
สองดวงข้างต้น โดยให้มีระยะห่างจากดาราดวงแรกเท่ากับดาราดวงที่สอง

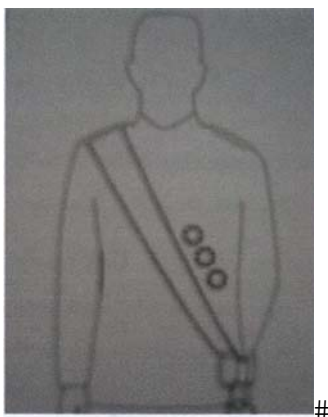

- แบบที่ ๔

- ๑) ดาราดวงแรกที่มีลำดับเกียรตินสูงสุดระดับที่ออกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม
- ๒) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรตินสูงเป็นลำดับสอง ระดับในระดับต่ำกว่าดารา
- ๓) ดาราดวงที่มีลำดับเกียรตินสูงเป็นลำดับสาม ระดับในระดับต่ำกว่าดารา

ดวงแรกเยื้องไปทางซ้าย

ดวงที่สองเยื้องไปทางซ้าย

#

นอกจากนี้ ยังสามารถประดับได้ตามรูปแบบอื่นที่เหมาะสมและสวยงามอีก โดยยึดหลักให้ดาราดวงที่มีลำดับเกียรตินสูงสุดอยู่บนสุด กรณีประดับดาราดวงที่สองในระดับเดียวกัน ดาราดวงแรกที่มีลำดับเกียรตินสูงสุดจะต้องอยู่ใกล้แนวรวงกลม ทั้งนี้ ให้รวมถึงกรณีประดับดารามากกว่า ๓ ดวงขึ้นไปด้วย

การประดับเครื่องหมายเข็มพระราชทาน

เครื่องหมายเข็มพระราชทาน เป็นเครื่องหมายที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเป็นเข็มที่ระลึกในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลต่าง ๆ ให้แก่ข้าราชการและคณะบุคคลต่าง ๆ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดี เช่น

เข็มที่ระลึกตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ

เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

#

เข็มที่ระลึกตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาส

พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

#

เข็มที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

การประดับเครื่องหมายเข็มพระราชทานกับเครื่องแบบ มีวิธีการ ดังนี้

๑. เครื่องแบบปฏิบัติราชการ (สีทากี)

- บุรุษ

ให้ประดับเครื่องหมายเข็มพระราชทานที่อกเสื้อเบื้องขวาเหนือปากกระเป่าเสื้อ

(เหนือป้ายชื่อ)

- สตรี

ให้ประดับเช่นเดียวกับบุรุษ

๒. เครื่องแบบพิธีการ (ปกติขาว ครึ่งยศและเต็มยศ)

- บุรุษ

ให้ประดับเครื่องหมายเข็มพระราชทานที่อกเสื้อเบื้องขวาเหนือปากกระเป่าเสื้อ

- สตรี

ให้ประดับเครื่องหมายเข็มพระราชทานที่อกเสื้อเบื้องขวา โดยอยู่ในระดับ

เทียบเคียงกับบุรุษ

ทั้งนี้ ห้ามประดับเครื่องหมายเข็มพระราชทานในงานอวมงคล เช่น งานศพ

ชั้นสายสะพาย ประกอบด้วย ชั้น ม.ป.ช., ม.ว.ม., ป.ช., และ ป.ม.

- ม.ป.ช. กับ ม.ว.ม. บุรุษ

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดารา ม.ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋าดารา ม.ว.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋า
(ไม่สวมสายสะพาย)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ม.ป.ช. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา
ดารา ม.ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋าดารา ม.ว.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋า

- ม.ป.ช. กับ ม.ว.ม. สตรี

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดารา ม.ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
ดารา ม.ว.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย (ไม่สวมสายสะพาย)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ม.ป.ช. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวา
ดารา ม.ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
ดารา ม.ว.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย

- ม.ว.ม. กับ ป.ช. บุรุษ

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดารา ม.ว.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋าดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋าดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย
(ไม่สวมสายสะพาย)

- ม.ว.ม. กับ ป.ช. สตรี

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดารา ม.ว.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
ดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย (ไม่สวมสายสะพาย)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ม.ว.ม. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวาดารา ม.ว.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋าดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋าดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋าดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ม.ว.ม. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าซ้ายเฉียงลงทางขวาดารา ม.ว.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย
ดารา ป.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ม.ว.ม. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย

• ป.ช. กับ ป.ม. บุรุษ

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดารา ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋

ดารา ป.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋
(ไม่สวมสายสะพาย)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ป.ช. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

ดารา ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายได้ชายปกกระเป๋

ดารา ป.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋

• ป.ช. กับ ป.ม. สตรี

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดารา ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ป.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย (ไม่สวมสายสะพาย)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ป.ช. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

ดารา ป.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ป.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับที่หน้าบ่าเสื้อเบื้องซ้าย

• ป.ม. กับ ท.ช. บุรุษ

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบสวมคอ แพรแถบลอดคอกระหว่าง
ตะขอต้วล่างกับคุดมเม็ดแรก

ดารา ป.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายใต้ชายปกกระเป๋

ดารา ท.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ม. เยื้องไปทางซ้าย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ป.ม. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบสวมคอ แพรแถบลอดคอกระหว่าง
ตะขอต้วล่างกับคุดมเม็ดแรก

ดารา ป.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายใต้ชายปกกระเป๋

ดารา ท.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ม. เยื้องไปทางซ้าย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋

• ป.ม. กับ ท.ช. สตรี

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบ ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้า
บ่าเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ป.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ท.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ม. เยื้องไปทางซ้าย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

ประดับในระดับต่ำกว่าดวงตรา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ป.ม. ห้อยกับสายสะพาย สะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้า
บ่าเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ป.ม. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ท.ช. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ป.ม. เยื้องไปทางซ้าย

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ

ประดับในระดับต่ำกว่าดวงตรา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย

ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย ท.ช. กับ ท.ม. บุรุษ

• ท.ช. กับ ท.ม. บุรุษ

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบสวมคอ แพรแถบลอดออกระหว่าง
ตะขอต้วล่างกับดุมเม็ดแรก

ดวงตรา ท.ม. ห้อยกับแพรแถบสวมคอ แพรแถบลอดจากรังดุม
เม็ดที่สองโดยให้อยู่ใต้ดุม

ดารา ท.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายใต้ชายปกกระเป๋

ดารา ท.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋
(เหมือนเต็มยศ)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบสวมคอ แพรแถบลอด
ออกระหว่างตะขอต้วล่างกับดุมเม็ดแรก

ดวงตรา ท.ม. ห้อยกับแพรแถบสวมคอ แพรแถบลอด
ออกจากรังดุมเม็ดที่สอง โดยให้อยู่ใต้ดุม

ดารา ท.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายใต้ชายปกกระเป๋

ดารา ท.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้ายเหนือปกกระเป๋

• ท.ช. กับ ท.ม. สตรี

เครื่องแบบครึ่งยศ

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบ ผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้า
ป่าเสื้อเบื้องซ้าย

ดวงตรา ท.ม. ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับใน
ระดับต่ำกว่าดวงตรา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย

ดารา ท.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ท.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับในระดับต่ำกว่าดวงตรา ท.ม. เยื้องไปทางซ้าย

(เหมือนเต็มยศ)

เครื่องแบบเต็มยศ

ดวงตรา ท.ช. ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้า
ป่าเสื้อเบื้องซ้าย

ดวงตรา ท.ม. ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับใน
ระดับต่ำกว่าดวงตรา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย

ดารา ท.ช. ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย

ดารา ท.ม. ประดับในระดับต่ำกว่าดารา ท.ช. เยื้องไปทางซ้าย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์ ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ
ประดับในระดับต่ำกว่าดวงตรา ท.ม. เยื้องไปทางซ้าย

ลักษณะแถบจำลองเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นเชิดชูยิ่งช้างเผือก
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

ลำดับที่	ชื่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์	ลักษณะแถบจำลอง คู่	ลักษณะแถบจำลอง เดี่ยว
1	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.)		
2	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บ.ช.) เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.)		
3	จักรดาราภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.) เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บ.ช.)		
4	จักรดาราภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.) จักรดาราภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)		
5	ศรีตาราภรณ์มงกุฎไทย (ศ.ม.) จักรดาราภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)		
6	ศรีตาราภรณ์ช้างเผือก (ศ.ช.) ศรีตาราภรณ์มงกุฎไทย (ศ.ม.)		
7	ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.) ศรีตาราภรณ์ช้างเผือก (ศ.ช.)		
8	ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.) ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)		
9	ประดมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.) ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)		
10	ประดมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช.) ประดมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.)		
11	มหาจักรมกุฎ (ม.ว.ม.) ประดมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช.)		
12	มหาปรมภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.) มหาจักรมกุฎ (ม.ว.ม.)		

บทที่ ๕

แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เรื่องที่หนึ่ง กรณี มาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง (๒) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ. ๕/๒๕๕๓ (ย่อ)

ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ ๘ ได้เสนอผลงานทางวิชาการขอรับการประเมินเพื่อดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๖ ก่อนที่จะเกษียณอายุราชการในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ ต่อมา ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๒๕/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๖ อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลงานทางวิชาการของผู้ฟ้องคดี จำนวน ๓ คน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ จึงมีคำสั่งที่ ๑๕๙๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๖ แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลงานทางวิชาการ จำนวน ๓ คน และได้รับผลการพิจารณาจากคณะกรรมการทั้ง ๓ คน เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๖ วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๖ และวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๖ ตามลำดับ โดยกรรมการ ๓ คน มีความเห็นแตกต่างกัน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้พิจารณาเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๖ แล้วมีมติอนุมัติให้แต่งตั้งกรรมการพิจารณาผลงานทางวิชาการของผู้ฟ้องคดีเพิ่มเติมอีก ๒ คน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ จึงมีคำสั่งที่ ๕๔๕/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๔๗ แต่งตั้งกรรมการพิจารณาผลงานทางวิชาการเพิ่มเติมและได้ส่งผลงานทางวิชาการของผู้ฟ้องคดีไปยังกรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๗ ต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๕๐/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๗ อนุมัติแต่งตั้งผู้ฟ้องคดีให้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้มีคำสั่งที่ ๓๓๕๙/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๗ แต่งตั้งผู้ฟ้องคดีให้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ ๘ อัตราเงินเดือน ๓๐,๘๕๐ บาท โดยให้มีผลย้อนหลังไปตั้งแต่วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๔๖ ก่อนที่ผู้ฟ้องคดีจะเกษียณอายุราชการ ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ โดยอนุมัติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ จะต้องปรับระดับให้ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่เลื่อนและผู้ฟ้องคดีมีอัตราเงินเดือนสูงกว่าอัตราเงินเดือนขั้นต่ำของระดับ ๙ ผู้ฟ้องคดีจึงมีหนังสือขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ พิจารณาเสนอเรื่องการปรับระดับตำแหน่งดังกล่าว และ ขอทราบผลการพิจารณา แต่ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองก็มิได้มีการดำเนินการใด ๆ ผู้ฟ้องคดีจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองขึ้นต้นเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๘

คดีมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า การที่ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองทูลกระหม่อมว่า การมีคำสั่งแต่งตั้งให้ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ ๘ ได้กระทำภายหลังที่ผู้ฟ้องคดีเกษียณอายุราชการไปแล้ว และไม่มีสถานภาพเป็นข้าราชการที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการระดับ ๙ และผู้ฟ้องคดีมิได้กรอกแบบประเมินภาระงานเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับขั้น เพื่อประกอบการพิจารณาเลื่อนระดับให้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ นั้น เห็นว่า สิทธิของผู้ฟ้องคดีที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นรองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ นั้น ได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๖ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นวันเกษียณอายุราชการ โดยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวผู้ฟ้องคดียังมีสถานภาพเป็นข้าราชการอยู่และเป็นหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ และผู้

ถูกฟ้องคดีที่ ๔ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลทะเบียนประวัติหรือข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ฟ้องคดี ย่อมทราบว่าผู้ฟ้องคดีมีเงินเดือนอยู่ในขั้นใดและอันดับใด และมีคุณสมบัติอื่น ๆ สมควรได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นรองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ ก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ หรือไม่ โดยจะต้องเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้ฟ้องคดีต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และส่งแบบประเมินภาระงานให้แก่ผู้ฟ้องคดี เพื่อผู้ฟ้องคดีจะได้กรอกข้อมูลเบื้องต้นลงในแบบประเมินมาประกอบการพิจารณา แต่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ ก็ได้ส่งแบบประเมินดังกล่าวให้ผู้ฟ้องคดีแต่อย่างใด อุทธรณ์ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองในประเด็นนี้จึงฟังไม่ขึ้น

อนึ่ง ตามมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดว่า ในการพิพากษาคดี ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดค่าบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด โดยอาจสั่งให้หัวหน้าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติตามหน้าที่ภายในเวลาที่ศาลปกครองกำหนด ในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร ดังนั้น การที่ศาลปกครองชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ มีคำสั่งแต่งตั้งให้ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ และปรับให้ได้รับเงินเดือนในระดับ ๙ โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๖ และให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เสนอเรื่องขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพายเป็นกรณีพิเศษให้แก่ผู้ฟ้องคดีตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งแจ้งกรมบัญชีกลางให้ปรับบำนาญให้แก่ผู้ฟ้องคดีตามขั้นเงินเดือนสุดท้ายที่ผู้ฟ้องคดีได้รับ ในวันเกษียณอายุราชการ ทั้งนี้ ภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ศาลปกครองสูงสุดเห็นฟ้องด้วยบางส่วน

พิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองพิจารณาเพื่อดำเนินการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพายให้แก่ผู้ฟ้องคดีภายใต้หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๕๓๖ และพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับเงินบำนาญที่ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิพึงมีพึงได้ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด นอกจากที่แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๕๓๖
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๗
- กฎทบทวน ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎทบทวน ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕)

เรื่องที่สอง กรณีมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง(๒) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.๖๘๐/๒๕๕๖(ย่อ)

ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการรัฐสภาสามัญ ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการที่ผู้ถูกฟ้องคดี ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๑๔/๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๙ สืบเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมว่าผู้ฟ้องคดีได้ฟ้องผู้ถูกฟ้องคดี เป็นคดีต่อศาลปกครองชั้นต้น (ศาลปกครองกลาง) จำนวน ๔ คดี และเป็นคดีที่ศาลอาญากรุงเทพใต้ อีก ๑ คดี สร้างความปั่นป่วนให้แก่องค์กร จึงไม่ควรเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีจึงมีมติไม่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ให้แก่ผู้ฟ้องคดี และให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาดำเนินการทางวินัยแก่ผู้ฟ้องคดี ผู้ฟ้องคดีเห็นว่า มติของผู้ถูกฟ้องคดีไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการกลั่นแกล้งผู้ฟ้องคดี จึงยื่นอุทธรณ์ต่อผู้ถูกฟ้องคดี เมื่อวันที่ ๑๔ และวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ ตามลำดับ แต่ไม่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา ผู้ฟ้องคดีจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีเร่งพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้ฟ้องคดีตามกฎหมายภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า การเสนอขอพระราชทานเป็นหน้าที่ของหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นบำเหน็จความชอบให้นอกเหนือจากบำเหน็จความชอบอื่น ๆ เช่น การได้รับเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนขั้นเงินเดือน จึงเป็นกรณีที่มีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาให้ต้องปฏิบัติ และเป็นสิทธิที่ข้าราชการจะได้รับการเสนอขอพระราชทานฯ หากมีคุณสมบัติครบถ้วน การเสนอขอหรือไม่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จึงเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของข้าราชการ จึงเป็นคำสั่งทางปกครอง และต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีได้มีมติเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ขึ้นทิวติยาภรณ์มงกุฎไทยให้แก่ผู้ฟ้องคดีแล้ว แม้จะเป็นการเสนอขอพระราชทานในปีถัดมาและทำให้สิทธิที่จะได้รับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ขึ้นถัดไปต้องล่าช้าก็ตาม แต่โดยเหตุที่ผู้ฟ้องคดีฟ้องขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีได้เร่งพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้ฟ้องคดีแล้ว ศาลจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดคำสั่งบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีต้องปฏิบัติตามคำขอของผู้ฟ้องคดีอีกต่อไป

ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ โดยขอให้ศาลปกครองสูงสุดเพิกถอนมติของผู้ถูกฟ้องคดีในการประชุมครั้งที่ ๑๔/๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๙ ที่ไม่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้ฟ้องคดี และยกคำสั่งศาลปกครองชั้นต้นที่สั่งไม่รับคำฟ้องที่ขอให้เพิกถอนมติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ให้ดำเนินการทางวินัยกับผู้ฟ้องคดีและให้ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาประเด็นนี้ใหม่และมีคำสั่งใหม่ต่อไป

ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า โดยสภาพแล้วมติในการประชุมครั้งที่ ๑๔/๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๙ ที่ไม่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประจำปี พ.ศ.๒๕๔๙ ให้แก่ผู้

ฟ้องคดี เป็นเพียงกระบวนการดำเนินการภายในของหน่วยงานทางปกครอง จึงไม่มีผลทางกฎหมายออกสู่ภายนอกไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันชอบธรรมอย่างใด ๆ ของผู้ฟ้องคดี หรือก่อความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีหรือบุคคลใด ๆ โดยตรงและเป็นการเฉพาะตัวแต่อย่างใด คงมีแต่เฉพาะประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีที่แจ้งรายชื่อผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเท่านั้น ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือประโยชน์อันชอบธรรมของบุคคล หรือก่อหรืออาจจะก่อความเดือดร้อนหรือเสียหาย โดยตรงและเป็นการเฉพาะตัวแก่ผู้ฟ้องคดีซึ่งไม่มีรายชื่อเป็นผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ การที่ผู้ถูกฟ้องคดีมีมติไม่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชฯ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ให้แก่ผู้ฟ้องคดี จึงมิใช่คำสั่งทางปกครองที่กระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่หรือก่อความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดี ผู้ฟ้องคดีจึงไม่ใช่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ อุทธรณ์ในประเด็นนี้ของผู้ฟ้องคดีฟังไม่ขึ้น ที่ศาลปกครองชั้นต้นวินิจฉัยว่า มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ไม่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชฯ ให้แก่ผู้ฟ้องคดีเป็นคำสั่งทางปกครองที่กระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีจะต้องแจ้งเหตุผลและให้ผู้ฟ้องคดีมีโอกาสดำเนินการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตนตามมาตรา ๓๗ ประกอบมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ นั้น ศาลปกครองสูงสุดยังไม่เห็นพ้องด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อได้วินิจฉัยแล้วว่าคดีนี้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่ผู้ถูกฟ้องคดีละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้ฟ้องคดีหรือไม่ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงต่อมาในระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้นว่า ในภายหลังผู้ถูกฟ้องคดีได้มีมติเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ชั้นทวีติยาภรณ์มงกุฎไทยให้แก่ผู้ฟ้องคดีในปีถัดมาจึงเป็นกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติแล้ว เหตุแห่งการฟ้องคดีที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติและขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีเร่งพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้ฟ้องคดีจึงหมดสิ้นไป จึงต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ที่ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลปกครองสูงสุดไม่เห็นพ้องด้วย

พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น เป็นให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๕๓๖
- กฎ ก.ร. ฉบับที่ ๒๒ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ขอให้แก้ไขการปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

- พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘

ภาคผนวก

คำถาม-คำตอบ เกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

๑.๑ คำถาม กำหนดให้หน่วยงานส่งเอกสารเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปีถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) ภายในวันที่เท่าใด

คำตอบ ก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน (หมายถึงภายในวันที่ ๖ กันยายน)

๑.๒ คำถาม เมื่อสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีตรวจพบว่าเอกสารประกอบการเสนอขอพระราชทานมีข้อผิดพลาดและแจ้งให้หน่วยงานไปแก้ไข หน่วยงานควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ เมื่อหน่วยงานได้รับแจ้งให้ไปแก้ไขเอกสาร ฯ ขอให้รีบไปดำเนินการโดยเร็ว

๑.๓ คำถาม การจัดทำเอกสารประกอบการเสนอขอพระราชทานชั้นสายสะพายควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ ให้แยกเอกสารประกอบการเสนอขอพระราชทานชั้นสายสะพาย เป็นกรณีปกติ และกรณีเกษียณอายุ

๑.๔ คำถาม กรณีผู้ขอรับพระราชทานเปลี่ยนชื่อตัว หรือชื่อสกุลหน่วยงานที่เสนอขอพระราชทานควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ ให้แจ้ง ชื่อตัว-ชื่อสกุลเดิม ไว้ในช่องหมายเหตุของบัญชีคุณสมบัติเพื่อเป็นข้อมูลในการตรวจสอบทะเบียนฐานันดร

๑.๕ คำถาม กรณีพบว่า ผู้ขอรับพระราชทานถูกกล่าวหาว่า
(๑) กระทำผิดทางวินัยอย่างร้ายแรง และถูกตั้งกรรมการสอบสวนแล้ว
(๒) กระทำผิดทางอาญา และอยู่ระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรืออยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญาในศาล หน่วยงานที่เสนอขอพระราชทานควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ ให้แจ้งให้ สลค. ทราบทันที (ตามข้อ ๒๐ ของระเบียบฯ)

๑.๖ คำถาม กรณีพบว่า ผู้ขอรับพระราชทานถูกลงโทษทางวินัยโดยเฉพาะในกรณีการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงหน่วยงานที่เสนอขอพระราชทานควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ ให้แจ้ง สลค. ทราบทันที เพื่อขอลอนชื่อออกจากบัญชีผู้ขอรับพระราชทานหรือขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑.๗ คำถาม กรณีมีการเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งแต่งตั้งซึ่งมีผลให้ผู้ขอพระราชทานขาดคุณสมบัติในการเสนอขอพระราชทาน หน่วยงานผู้ขอพระราชทานควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ ให้แจ้งการเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งแต่งตั้ง และขอลอนชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้ขอพระราชทานทันที

๑.๘	คำถาม	ข้าราชการที่อยู่ระหว่างลาศึกษาต่อ จะขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้หรือไม่
	คำตอบ	หากหน่วยงานต้นสังกัดพิจารณาเห็นว่าการศึกษาต่อดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ราชการก็สามารถเสนอขอพระราชทานได้
๑.๙	คำถาม	ข้าราชการที่ลาติดตามคู่สมรสซึ่งไปปฏิบัติราชการในต่างประเทศ เมื่อครบเกณฑ์ระยะเวลาเลื่อนขั้นตรา จะขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้หรือไม่
	คำตอบ	หากหน่วยงานต้นสังกัดพิจารณาเห็นว่าการศึกษาต่อดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือประเทศก็สามารถเสนอขอพระราชทานได้
๑.๑๐	คำถาม	ข้าราชการพลเรือนที่ต้องออกจากราชการเพื่อเข้ารับราชการทหาร (ทหารเกณฑ์) เมื่อกลับเข้ารับราชการในส่วนราชการเดิมแล้ว จะนำระยะเวลาเข้ารับราชการทหารมานับรวมให้ครบ ๕ ปี ตามเกณฑ์ระยะเวลาในการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเกณฑ์ระยะเวลาในการเลื่อนขั้นตราได้หรือไม่
	คำตอบ	โดยที่ระเบียบ ฯ พ.ศ. ๒๕๓๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ข้าราชการที่จะขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องมีระยะเวลารับราชการติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕ ปี ดังนั้น กรณีนี้จึงไม่สามารถนำระยะเวลาเข้ารับราชการทหารมานับรวมได้
๑.๑๑	คำถาม	กรณีเสนอผลงานเพื่อประเมินแต่งตั้งในระดับที่สูงขึ้นแต่ผลการประเมินเสร็จสิ้นภายหลังที่ข้าราชการผู้นั้นเกษียณอายุราชการแล้ว จะนำมาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์กรณีเกษียณอายุราชการได้หรือไม่
	คำตอบ	ไม่ได้เนื่องจากไม่มีสถานภาพเป็นข้าราชการอยู่ในวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา
๒.	เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์	
๒.๑	คำถาม	การกระทำความดีความชอบให้แก่หลายหน่วยงานควรให้หน่วยงานใดเป็นผู้พิจารณาเสนอขอพระราชทานให้
	คำตอบ	ให้หน่วยที่ได้รับประโยชน์หรือได้รับบริจาคมากที่สุดเป็นผู้เสนอขอพระราชทาน (มาตรา ๒๓ วรรคสอง ของพระราชกฤษฎีกา พ.ศ.๒๕๓๘)
๒.๒	คำถาม	การพิจารณารับรองผลงานความดีความชอบให้แก่ผู้มีผลงานความดีความชอบหรือการบริจาคทรัพย์สินหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติอย่างไร
	คำตอบ	ปฏิบัติให้ถูกต้องตาม พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอขอพระราชทาน ฯ และระเบียบ นร. ว่าด้วยแบบหนังสือรับรอง ฯ
๒.๓	คำถาม	สามารถนำผลงานหรือรายการบริจาคทรัพย์สินที่เคยใช้เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จนได้รับพระราชทานแล้ว มาใช้เสนอขอพระราชทานอีกได้หรือไม่

	คำตอบ	ไม่ได้
๒.๔	คำถาม	กรณีการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้บริจาคที่ดินต้องมีหนังสือประเมินราคาที่ดินประกอบการเสนอขอพระราชทานด้วยหรือไม่
	คำตอบ	ต้องมีหนังสือประเมินมูลค่าที่ดินที่เจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้ออกหนังสือรับรองมูลค่าของที่ดินโดยระบุราคาที่ดินทั้งแปลงที่บริจาคและเป็นราคา ณ วันที่จดทะเบียนโอน (ตามมาตรา ๑๔(๕) และมาตรา ๒๐(๑)) ประกอบการเสนอขอพระราชทานด้วย
๒.๕	คำถาม	การพิจารณาประเมินราคาทรัพย์สินอื่นที่ไม่ใช่ที่ดินหรือเงินตราจะต้องปฏิบัติอย่างไร
	คำตอบ	ให้ประเมินราคาทรัพย์สินตามราคาตลาดของทรัพย์สินนั้นในขณะที่บริจาค (มาตรา ๒๐ (๓))
๒.๖	คำถาม	การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้บริจาคทรัพย์สินให้วัดหรือสถานประกอบศาสนากิจต้องปฏิบัติอย่างไร
	คำตอบ	ต้องตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินว่าได้รับบริจาคจริง และส่งสำเนาารายรับ-รายจ่าย พร้อมทั้งหลักฐานอื่นๆ ที่แสดงว่าได้นำเงินบริจาคมานั้นไปใช้เป็นสาธารณประโยชน์อย่างไรให้สำเนาบัญชีทรัพย์สินดังกล่าวเฉพาะหน้าที่แสดงการรับ-ใช้จ่ายเงินบริจาคมดังกล่าวโดยให้เจ้าอาวาสและไวยาวัจกรวัดลงนามรับรองและประทับตราวัดประกอบการเสนอขอพระราชทาน
๒.๗	คำถาม	การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสามารถขอพระราชทานให้แก่ชาวต่างประเทศได้หรือไม่
	คำตอบ	ไม่ได้ ทั้งนี้ ให้ปฏิบัติตามหมวด ๔ ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอขอพระราชทานฯ และบัญชีที่ ๒ ท้ายพระราชกฤษฎีกา ฯ
๒.๘	คำถาม	การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ผู้มีผลงานการกระทำความดีความชอบในลักษณะที่เป็นหมู่คณะ เช่น คณะกรรมการ คณะทำงาน หน่วยงานที่เสนอขอพระราชทานควรปฏิบัติอย่างไร
	คำตอบ	ต้องสรุปแยกผลงานเฉพาะบุคคล (ในส่วนของผู้ขอพระราชทาน) โดยชัดเจนว่าได้ปฏิบัติงาน อย่างไรและเกิดผลอย่างไร (มาตรา ๑๐ (๑))
๒.๙	คำถาม	กรณีบริจาคร่วมกันหลายคน ผู้ร่วมบริจาคจะยินยอมยกยอดเงินบริจาคคนหนึ่งคนใดไปใช้ประกอบการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ได้หรือไม่
	คำตอบ	ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการขอพระราชทานฯ มาตรา ๑๔ (๓) บัญญัติให้การบริจาคทรัพย์สินที่มีผู้ร่วมบริจาคหลายคน ให้แสดงรายละเอียดว่าแต่ละคนได้บริจาคเป็นมูลค่าเท่าใดในกรณีที่มีได้แสดงรายละเอียดดังกล่าวให้ถือว่าแต่ละคนได้บริจาคเป็นมูลค่าเท่าๆ กัน ดังนั้นบุคคลใดๆ จะไม่สามารถใช้ยอดเงินบริจาคในส่วนของบุคคลอื่นไปใช้ประกอบการเสนอขอพระราชทาน ฯ ได้ ทั้งนี้ อาจพิจารณาอนุโลมเฉพาะกรณีที่สามีและภรรยาบริจาคร่วมกันและทั้งสองฝ่ายยังมีชีวิตอยู่ โดยมีหนังสือยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร แต่หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตแล้ว ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จะไม่สามารถนำยอดเงินหรือมูลค่า ทรัพย์สินที่บริจาคในส่วนของฝ่ายที่เสียชีวิตมารวมเพื่อประกอบการเสนอขอพระราชทาน ฯ ได้

กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ลำดับที่	กฎหมายและระเบียบ	ประกาศราชกิจจานุเบกษา
๑	พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า พ.ศ. ๒๔๘๔	เล่ม ๕๘ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๔
๒	พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๐๙	เล่ม ๘๓ ตอนที่ ๓๓ ก วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๐๙
๓	พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก พ.ศ. ๒๔๘๔	เล่ม ๕๘ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๔
๔	พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๔๘๔	เล่ม ๕๘ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๔
๕	พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๓๔	เล่ม ๑๐๘ ตอนที่ ๑๒๗ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๔
๖	พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา พ.ศ. ๒๔๘๔	เล่ม ๕๘ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๔
๗	พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕	เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๓๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๘๕
๘	พระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๗	เล่ม ๘๑ ตอนที่ ๗ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๗
๙	พระราชบัญญัติเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๒๔๙๕	ฉบับพิเศษ เล่ม ๖๙ ตอนที่ ๕๕ วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๔๙๕
๑๐	พระราชบัญญัติเหรียญราชรุจิ รัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๐๒	เล่ม ๗๖ ตอนที่ ๓๐ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๐๒
๑๑	พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญ ยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๓๘	เล่ม ๑๑๒ ตอนที่ ๔๑ ก วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๘
๑๒	พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญ ยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๙	เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๖๒ ก วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๙
๑๓	พระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. ๒๕๕๑	เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๔๒ ก วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๑
๑๔	ระเบียบว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ. ๒๕๓๖	เล่ม ๑๑๐ ตอนที่ ๒๒๒ วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๖
๑๕	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่ เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒	เล่ม ๑๒๖ ตอนที่พิเศษ ๑๕๕ ง วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๒
๑๖	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๑	เล่ม ๑๑๕ ตอนที่พิเศษ ๑๑๘ ง วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑
๑๗	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพระราชทานพระบรมราชานุญาติเรียกคืน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๘	เล่ม ๑๒๒ ตอนที่พิเศษ ๖๗ ง วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๘
๑๘	ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย	เล่ม ๑๑๐ ตอนที่ ๒๙ วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๓๖

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายบุญช่วย	ผูกสี	ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่
------------	-------	------------------------------

ผู้จัดทำ

นางเดือนจิตต์	วงษ์ศิลป์	หัวหน้าฝ่ายทะเบียนประวัติ และบำเหน็จความชอบ
นางวาสนา	อินทสุวาท	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
นางสาวพิทยาภรณ์	บุญหาญ	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ

ผู้พิมพ์

กองการพิมพ์ กรมที่ดิน